

directions of activity of the State Enterprise «Cadastru» and its affiliates were analyzed. It has been specified that only one system of real estate registration that was created in the country is the most successful in the region in terms of its simplicity and accessibility for the owners and for the better management of the state. The basic problems and future directions of the functioning of the real estate's cadastre system in the Republic of Moldova have been revealed.

Key words: cadastre (inventory), real estate, cadastre office, cadastre system, Republic of Moldova.

Стаття надійшла до редколегії
03.11.2014 р.

УДК 911.3:327.5

Анджей Вавринюк

Сучасні військові конфлікти та їх вплив на економіку й демографічні зміни в окремих країнах світу

Досліджено цивілізаційний аспект регіональних конфліктів. Проаналізовано вплив демографічного, економічного та військового потенціалу держави на її місце в системі регіональної і глобальної безпеки. Визначено ознаки головних гарячих точок, які становлять загрозу глобальній безпеці. З'ясовано основні форми військових загроз у сучасному світі. Розкрито поняття «неспроможна держава». Виявлено ключові ознаки неспроможності держави. Проаналізовано групи держав за їх неспроможністю. Здійснено порівняння показників неспроможності з наявністю різних збройних конфліктів. З'ясовано соціально-економічні наслідки збройних конфліктів у регіонах світу.

Ключові слова: історія, війни, військові конфлікти, міграція, населення, континенти, неспроможні держави.

Постановка наукової проблеми та її значення. З історичного погляду, війни є важливим пізнавальним елементом політичних відносин певної епохи. Історики завжди цікавилися основою конфліктів, їх причинами, а також спробами запобігання збройним конфронтаціям. Сучасні війни доволі важкі, зважаючи на той факт, що будь-яка дестабілізація в окремому регіоні світу може спричинити непередбачувані політичні та військові наслідки, зокрема й вибух нового міжнародного конфлікту глобального масштабу. Саме тому досліджена в статті проблематика *актуальна*.

Аналіз досліджень цієї проблеми свідчить, що вона є об'єктом вивчення політологів, економістів та фахівців із військових питань. Зокрема, серед досліджень про впливу конфліктів на економічний розвиток та демографічний стан у країнах світу варто відзначити роботу Анджея Зволінського «Біди Африки», у якій значну увагу приділено аналізу ролі військових конфліктів і воєн в економічному та демографічному розвитку країн Африки. Анджей Маня та Роберт Клосович у праці «Проблеми неспроможності держав у міжнародних відносинах» досліджують поняття «неспроможна держава» та її місце і значення в міжнародній співпраці. Катажина Боратинська в дослідженні «Економічні та суспільні аспекти банкрутства держав» розкриває залежність економічної нестабільності держав світу від наявності в ній різних збройних конфліктів. Станіслав Кожей, досліджуючи питання міжнародної безпеки, у статті «Аспекти військової безпеки з точки зору стратегічного огляду національної безпеки» визначає регіони, які становлять загрозу глобальній безпеці з огляду на кількість конфліктів та їх вплив на розвиток держав у цих регіонах. Окрему увагу потрібно звернути на показники т. зв. індексу неспроможності держав (Fragile States Index), що його визначив Фонд за мир.

Мета статті – висвітлити вплив військових конфліктів на економічний розвиток та демографічні показники країн світу. Серед основних **завдань** статті виділяємо такі:

- визначити основні регіони світу з нестабільною ситуацією через збройні конфлікти;
- дослідити поняття «неспроможності держав» та його ключові аспекти;
- проаналізувати значення збройних конфліктів у суспільно-політичному розвитку держав світу.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сучасний світ важко уявити без воєн чи збройних конфліктів. У науковій літературі домінує погляд, що в їх основі лежать економічні чи політичні чинники, зокрема внутрішні соціальні напруження, етнічні поділи, територіальні претензії, відчуття внутрішньої загрози, опозиційна діяльність, а також ідеоло-

гічні чинники, до яких відносять елементи політичної системи, релігії, історичне минуле та расову дискримінацію [1, с. 42]. Істотною проблемою для нашої планети становить поділ, основою якого є наявність різних цивілізацій. Люцина Кулінська виділяє вісім цивілізаційних груп, зокрема західну, православну, ісламську, китайську, індуїстську, африканську, японську та латиноамериканську [5, с. 22]. Авторка, визначаючи територію та населення, зауважує, що в 1920 р. країни Заходу панували на 66 млн км², тобто на половині території світу. До 1939 р. ця площа зменшилася на 50 %. Водночас територія незалежних мусульманських держав зросла від 4,6 млн км² до понад 28 млн км². Л. Кулінська також зазначає, що 1993 р. західні країни володіли значними людськими ресурсами з власного культурного середовища, що становило понад 13 % популяції світу. Згідно з прогнозами 2025 р. ця цифра зменшиться до 10 % [5, с. 23–24].

Ця ситуація свідчить, що безпека країн спиралася й спирається на військову силу, яка пов'язана як із демографічним, так і з економічним та військовим потенціалом. Останній із цих елементів панівний у сучасному світі. На це вказує професор Станіслав Кожей, наголошуючи, зокрема, що, наприклад, із Польщею межує «Калінінградська область – найбільш милітаризована територія в Європі, а також непевна Білорусь, яка може дестабілізувати ситуацію в регіоні» [4, с. 38]. Крім того, серед потенційних і реальних гарячих точок називають Абхазію, Південну Осетію, Нагірний Карабах і Придністров'я, також напруженим є становище на етнічному та релігійному фоні в Криму та на Північному Кавказі. За словами С. Кожея «не перебільшена й ситуація на Балканах» [4, с. 44–45].

Станіслав Кожей, відомий польський експерт із національної безпеки, називає й інші регіони світу, які є потенційними або реальними гарячими точками. Причини цього різні: соціально-політична ситуація в арабському світі через збільшення ісламістських тенденцій; палестинська проблема; амбіції Ірану щодо атомної зброї та ролі регіонального лідера; кризова дуга між Атлантичним та Індійським океаном, особливо в районі на південь від Середземного моря; конфлікти в Південній Азії, зокрема в Афганістані, Пакистані та Індії, які можуть викликати глобальну війну; невизначена ситуація на Корейському півострові; загострення боротьби за Арктику та її ресурси [4, с. 42].

До ситуацій, які загрожують глобальній безпеці, потрібно додати ескалацію напруженості на лінії Російська Федерація (РФ) – Україна, спричинену анексією Криму росіянами й військовою допомогою РФ, а також участю її військових у збройному конфлікті на Сході України (зокрема в Луганській та Донецькій областях).

Слід зазначити, що воєнні загрози сучасного світу можуть набувати різних форм, тихих як військовий шантаж із погрозою застосування ядерної зброї, якою володіють багато країн (Росія, Китай, Індія, Пакистан, Північна Корея, Ізраїль, Сполучені Штати, ймовірно, Іран, Ірак, Лівія й Алжир) [5, с. 25]; демонстрація сили у вигляді військових навчань, а також тимчасова або постійна дислокація військових частин поблизу кордонів і територіальних вод, зокрема порушення меж територіальних вод і повітряного простору; військовий тиск у вигляді швидкого розширення військового потенціалу; військова провокація чи прикордонний інцидент із різними політичними цілями [4, с. 46].

Джерела за 2013 р. свідчать, що у світі сьогодні відбувається близько 50 збройних конфліктів, у яких беруть участь понад 60 країн і 370 партизанських угруповань.

Відомо також, що тільки 2012 р. в конфліктах по всьому світу загинуло щонайменше 100 тис. осіб. До них належать і цивільні жертви гуманітарних катастроф, що є наслідками міжнародних конфліктів, а також громадянських воєн і різноманітних внутрішніх конфліктів, які тривають безперервно впродовж десятиліть [10].

Очевидно, що війни й різні конфлікти заважають нормальному функціонуванню держав. Ідеться навіть про неспроможність держав, яка є однією з найсерйозніших загроз міжнародній безпеці в сучасному світі.

Анджей Маня та Роберт Клосович, описуючи неспроможні держави, стверджують, що «їм притаманний низький рівень економічного розвитку, а бідність та епідемії стали властивою частиною їх реальності. Крім того, ці країни часто є ареною військових конфліктів, у них часто трапляються акти насильства і масові вбивства; це породжує явища біженців та масової міграції, й в результаті закінчується гуманітарною катастрофою» [7, с. 7–8].

Експерти із цього питання зазначають, що 2013 р. було 35 неспроможних держав: Судан, Південний Судан, Чад, Ємен, Афганістан, Гаїті, Центральноафриканська Республіка, Зімбабве, Ірак, Пакистан, Нігерія, Кенія, Ефіопія, Сирія, Північна Корея, Ліберія, Бангладеш, Єгипет [2, с. 3].

Індекс неспроможності держав, даючи оцінку кожній країні за десять років, ураховує 12 елементів, серед яких: економічна ситуація, масові потоки біженців і переміщення біженців усередині країни, рівень невдоволення населення, рівень міграції, нерівномірності економічного розвитку,

економічна рецесія, криміналізація держави, якість державного управління, порушення прав людини, розмір апарату безпеки, рівень партизації держави, втручання у внутрішні справи держави з боку інших держав. На кінцевий результат впливають також показники багатьох груп і підгруп, які не були до кінця з'ясовані. Остаточна класифікація чітка. Чим вища кількість пунктів, тим гірша позиція. Шкала пунктів у кожному з показників від 0 до 10 балів. Максимальна від'ємна кількість балів – 120.

Згідно з індексом неспроможності держав 2014 р. до нестабільних і відносно нестабільних зараховано 126 держав (зі 178 класифікованих).

Неспроможними державами вважають 34 суб'єкти міжнародного права. Їх поділено на три групи. До першої з них – із «дуже високим рівнем небезпеки» – зараховано п'ять африканських країн, а саме Південний Судан (112,9 пунктів), Сомалі (112,6), Центральноафриканську Республіку (110,6), Демократичну Республіку Конго (110,2), Судан (110,1).

До другої групи – з «високим рівнем небезпеки» – входять 11 держав: Чад (108,7), Афганістан (106,5), Ємен (105,4), Гаїті (104,3), Пакистан (103,0), Зімбабве (102,8), Гвінея (102,7), Ірак (102,2), Кот-д'Івуар (101,7), Сирія (101,6) і Гвінея-Бісау (100,6).

До групи під назвою «небезпечні» віднесено такі держави, як Нігерія, Конго, Ефіопія, Нігер, Бурунді, Уганда, Еритрея, Ліберія, М'янма, Північна Корея, Камерун, Мавританія, Бангладеш, Шрі-Ланка, Єгипет, Непал, Східний Тимор, Руанда.

Група з «дуже високим рівнем застереження» налічувала аж 32 держави. Серед них: Сьєрра-Леоне, Малі, Конго, Малаві, Буркіна-Фасо, Камбоджа, Лівія, Того, Ангола, Іран, Джибуті, Ліван, Соломонові Острови, Узбекистан, Замбія, Мозамбік, Свaziленд, Екваторіальна Гвінея, Філіппіни, Коморські Острови, Таджикистан, Лаос, Папуа-Нова Гвінея, Киргизстан, Колумбія, Гамбія, Мадагаскар, Сенегал, Грузія, Бутан, Танзанія та Гватемала. П'ята група з «високим рівнем застереження» складалася з таких держав: Ізраїль (Західний Берег), Китай, Фіджі, Болівія, Алжир, Лесото, Нікарагуа, Бенін, Туркменістан, Гондурас, Азербайджан, Туніс, Еквадор, Таїланд, Індія, Індонезія, Йорданія, Венесуела, Росія, Боснія, Сан-Томе і Принсіпі, Мальдіви, Молдова (перша в списку серед держав Європи – 90-те місце в рейтингу), Білорусь, Мікронезія, Марокко, Кабо-Верде, Туреччина, Домініканська Республіка, Саудівська Аравія, Перу, В'єтнам, Габон, Сальвадор, Сербія, Парагвай, Намібія, Вірменія, Мексика, Гайана, Куба, Гана, Суринам. 17 держав налічує остання група «із застереженнями». Серед них: Самоа, Казахстан, Кіпр (перша держава – член Європейського Союзу), Україна (113-та позиція в рейтингу серед 178 підданих оцінці держав), Беліз, Південноафриканська Республіка, Македонія, Малайзія, Гренада, Ямайка, Бахрейн, Ботсвана, Сейшельські Острови, Албанія, Бруней, Бразилія та Тринідад і Тобаго.

Повнішу картину нинішньої суспільно-політично-економічної ситуації дає аналіз порівняльних даних за попередні роки перших двох груп, а саме держав, класифікованих із «дуже високим рівнем небезпеки» та з «високим рівнем небезпеки». Для порівняння використано дані 16 країн за 2014 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Неспроможні держави світу та їх показники згідно з Індексом неспроможності держав*

Держава	2008 р.		2011 р.		2014 р.	
	індекс	позиція	індекс	позиція	індекс	позиція
Південний Судан	–	–	–	–	112,9	1
Сомалі	114,2	1	113,4	1	112,6	2
Центральноафриканська Республіка	103,7	10	105,0	8	110,6	3
Демократична Республіка Конго	106,7	6	108,2	4	110,2	4
Судан	113,0	2	108,7	3	110,1	5
Чад	110,9	4	110,3	2	108,7	6
Афганістан	105,4	7	107,5	7	106,5	7
Ємен	95,4	21	100,3	13	105,4	8
Гаїті	99,3	14	108,0	5	104,3	9
Пакистан	103,8	9	102,3	12	103,0	10
Зімбабве	112,5	3	107,9	6	102,8	11
Гвінея	101,8	11	102,5	11	102,7	12
Ірак	110,6	5	104,8	9	102,2	13
Кот-д'Івуар	104,6	8	102,8	10	101,7	14
Сирія	90,1	35	85,9	48	101,6	15
Гвінея-Бісау	91,3	32	98,3	18	100,6	16

* Власне опрацювання на підставі [3].

Аналіз наведених вище даних показує, що перша десятка неспроможних держав у 2008 р. збігається з рейтингом згідно з Індексом неспроможності держав у 2014 р. (табл. 1). Слід уточнити, що Південний Судан не міг бути класифікований у 2008 р. і 2011 р. з огляду на той факт, що такої держави тоді не існувало. Потрібно відзначити постійний спад показників Сирії, Гвінеї-Бісау, Центральноафриканської Республіки та Ємену. Водночас незначно поліпшилися позиції Іраку, Кот-д'Івуару, Зімбабве та Пакистану. Варто наголосити, що із 16 держав, визнаних неспроможними, 11 – африканські, чотири – азіатські, а також одна – Гаїті – північноамериканська.

У випадку Сирії можна визнати, що її погане становище як держави спричинене тривалим збройним конфліктом, у який утягнуто навіть такі потужні військові держави, як Сполучені Штати Америки та Великобританія. Вони наголошують, що саме в цій країні міститься центр світового тероризму. У війну на стороні проурядових сил побічно втягнута через постачання зброї також Росія [11, с. 25].

Повертаючись до аналізу, здійсненого в рамках індексу неспроможності держав, слід відзначити держави, що перебувають поза зоною неспроможності. Їх також поділено на п'ять груп. У першій із них – «менш стабільні» – опинилося 12 держав, зокрема п'ять європейських: Румунія (130), Чорногорія (131), Болгарія (133), Хорватія (136) і Греція (137). До групи «стабільних» зараховано 14 держав, серед і дев'ять європейських: Угорщина (141), Латвія (142), Словаччина (146), Естонія (147), Італія (148), Литва (149), Іспанія (150), Мальта (151), Польща (152). «Дуже стабільними» державами є Чехія, Уругвай, Південна Корея, Японія, Сінгапур, Сполучені Штати Америки (159), Франція, Великобританія, Португалія, Словенія, Бельгія, Німеччина. «Врівноваженими» державами названо: Голландію, Австрію, Канаду, Австралію (169), Ірландію, Ісландію, Люксембург, Нову Зеландію, Швейцарію, Норвегію, Данію та Швецію. Одна держава була оцінена як «дуже врівноважена». Нею стала Фінляндія [3].

Проаналізувавши наведені вище дані, можна констатувати, що ті держави, які ведуть війни різного характеру, зазнають не лише економічних, а й людських втрат.

Анджей Зволінський, автор найгрунтовнішого дослідження на тему долі мешканців Африки під час воєн, у вступній частині своєї праці подає оціночні дані, які стосуються всього світу. Зокрема, зазначено, що в 14 500 війнах в історії світу загинуло понад 3,6 млрд людей. Це половина нинішнього населення земної кулі. У Першій світовій війні зі 65 млн солдатів, котрі брали в ній участь, загинуло приблизно 8,7 млн осіб, а майже 20 млн поранено. У Другій світовій війні було мобілізовано 110 млн солдат (без партизанів і учасників рухів опору). Загинуло понад 50 млн осіб, половина з них – цивільні. Статистика збройних конфліктів після Другої світової війни, залежно від застосовуваних критеріїв, свідчить, що до закінчення т. зв. «холодної війни» на земній кулі точилося 150–450 воєн, а їх жертвами стали від 12 до 35 млн осіб [12, с. 199].

А. Зволінський досліджує також кількість убитих або постраждалих у місцевих конфліктах на території Африки з урахуванням дітей, яких також відносить до учасників бойових дій. Дослідник зазначає, що в 1999 р. із 300 тис. неповнолітніх, що брали участь у військових конфліктах, аж 120 тис. становлять африканські діти. Неповнолітні солдати воюють у таких державах, як Судан (близько 22 тис.), Уганда (20 тис.), Бурунді (від 8 до 10 тис.), Конго (30 тис.), Ангола (3 тис.), Ліберія (21 тис.), Сьєрра-Леоне (10 тис.), Мозамбік (25 тис.), Чад (600). Автор наводить також дані UNICEF, згідно з якими в 1995–2005 рр. у всьому світі безпосередньо через воєнні дії загинуло приблизно 2 млн дітей [12, с. 214–218].

Окрім названих воєн, у десятиох африканських країнах, тривають збройні конфлікти (Судан, Сомалі, Сьєрра-Леоне, Ліберія, Руанда, Алжир, Ангола, Бурунді, Центральноафриканська Республіка, Конго). Неодноразово в цих державах, зокрема в Судані, Сомалі, Руанді, після короткого періоду спокою воєнні дії відновлювалися. Крім того, на думку А. Зволінського, «так звані конфлікти меншої інтенсивності тривали в 20 із 46 континентальних держав Африки» [12, с. 213–214].

Європа також не є вільна від збройних конфліктів. Історичні джерела засвідчують кількість жертв європейських проотистоянь. Наприклад, згідно з даними з кінця липня 1999 р. у війні в Косові було вбито приблизно 10 тис. албанців, а кількість емігрантів і вигнаних косовських албанців становила понад 800 тис. Емігрувало також 160 тис. косовських сербів [6, с. 189]. Громадянська війна в Хорватії спричинила те, що тільки в період від червня 1991 р. до лютого 1992 р. приблизно 380 тис. хорватів і 120 тис. сербів змушені були покинути свої домівки та стати втікачами [9, с. 184–185].

Особливої уваги потребують також збройні конфлікти, що тривають в Афганістані, Сирії та Україні. До того ж, останній із них, розпочатий не з вини українського народу, можна назвати агресією однієї держави проти іншої. Анексія Криму Росією є прецедентом, який може мати наслідком навіть ревізію кордонів, історично сформованих у Європі після Другої світової війни.

Сьогодні у світі нараховують близько 214 млн мігрантів [8, с. 127], що становить майже 3 % населення світу. Більшість із них покинула свої домівки чи країни через загрозу біологічного існування.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Оскільки є загроза миру у світі, різноманітні вогнища збройних конфліктів мають бути контрольовані, а в разі ймовірності їх поширення світове співтовариство за участі таких авторитетних організацій, як ООН чи ОБСЄ. Має давати правову оцінку подібним діям. У крайніх випадках може йтися про застосування сили (наприклад, операції НАТО). Актуальність цієї проблеми зумовлює постійне зацікавлення нею науковців і подальше дослідження питань, пов'язаних із сучасними військовими конфліктами.

Джерела та література

1. Artymiak R. Wojny i konflikty w XX wieku / R. Artymiak // Konflikty współczesnego świata / pod red. R. Borkowski. – Kraków, 2001. – 155 s.
2. Boratyńska K. Ekonomiczne oraz społeczne aspekty bankructw państw / K. Boratyńska // Ekonomia dla przyszłości. Odkrywać naturę i przyczyny zjawisk gospodarczych. – Warszawa, 2013. – 137 s.
3. FFP (Fundusz na rzecz Pokoju) FragileStatesIndex 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ffp.statesindex.org/>
4. Koziej S. Aspekty bezpieczeństwa militarnego w ujęciu Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego / S. Koziej // Bezpieczeństwo Narodowe. – 2012. – № 3–4. – S. 37–54.
5. Kulińska L. Problemy cywilizacji na przestrzeni wieków / L. Kulińska // Konflikty współczesnego świata / pod red. R. Borkowski. – Kraków, 2001. – 155 s.
6. Malinowski A. Skutki ekonomiczne wojny w Kosowie według analizy niemieckiej / A. Malinowski // Słupskie Studia Historyczne. – 2009. – № 15. – S. 189–190.
7. Mania A. Problem upadku państw w stosunkach międzynarodowych / A. Mania, R. Kłosowicz. – Kraków, 2012. – 276 s.
8. Mazur-Cieślak E. Polityka migracyjna państw europejskich a wyzwania migracyjne Polski / E. Mazur-Cieślak // Bezpieczeństwo Narodowe. – 2013. – № 4. – S. 127–147.
9. Mieszkowska I. Konflikt bałkański końca XX wieku. Sposoby ich rozwiązywania przez społeczność międzynarodową / I. Mieszkowska // Zeszyty Naukowe Zakładu Europeistyki. – Rzeszów, 2007. – № 3. – S. 184–185.
10. Na linii frontu. Współczesne wojny i konflikty zbrojne [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/na-linii-frontu-wspolczesne-wojny-i-konflikty-zbrojne/fgm86>
11. Surdyk K. Terrorysta do wynajęcia – światowy dżihad w realizacji celów politycznych w Syrii / K. Surdyk // Zeszyty Analityczne Instytutu Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi. – 2014. – № 1. – S. 1–77.
12. Zwoliński A. Biedy Afryki / A. Zwoliński. – Kraków, 2009. – 324 s.

Ваврынюк Анжей. Современные военные конфликты и их влияние на экономику и демографические изменения в отдельных странах мира. Исследован цивилизационный аспект региональных конфликтов. Проанализировано влияние демографического, экономического и военного потенциала государства на ее место в системе региональной и глобальной безопасности. Определены признаки главных горячих точек, которые представляют угрозу глобальной безопасности. Выявлены основные формы военных угроз в современном мире. Раскрыто понятие «несостоятельное государство». Выявлены ключевые признаки несостоятельности государства. Проанализированы группы государств за их несостоятельностью. Проведено сравнение показателей несостоятельности с наличием различного рода вооруженных конфликтов. Выяснено социально-экономические последствия вооруженных конфликтов в регионах мира.

Ключевые слова: история, войны, военные конфликты, миграция, население, континенты, несостоятельные государства.

Wawryniuk Andrzej. Modern Military Conflicts and Their Impact on the Economy and Demographic Changes in Some Countries of the World. The civilizational aspect of regional conflicts is investigated. The influence of demographic, economic and military potential of the state on its place in the regional and global security is analyzed. The main form of military threats in the modern world are found out. The key features of the main «hot spots» that threaten global security are identified. The concept of «failed state» is investigated. The key features of the state's failure are analyzed. The groups of countries on the basis of their failure are examined. The comparison of state's failure indicators with the presence of the armed conflict is drawn. The main forms of military threats in the modern world are found out.

Key words: history, war, military conflicts, migration, population, continents, failed states.

Стаття надійшла до редколегії
03.11.2014 р.